

Prikazi, izvještaji, bilješke.

Jednogodišnji ili dvogodišnji kurs filozofije ?

(Jedno potrebno objašnjenje)

U mom predavanju držanom na prošlogodišnjem kongresu franjev. slavenskih profesora u Zagrebu, koje je posebno otšampano pod naslovom »Naša filozofsko-teološka učilišta prema najnovijim crkvenim odredbama« (Beograd 1935), zastupao sam mišljenje, da se kod našeg sistema srednjih škola mora de stricta lege ecclesiastica za svećeničke kandidate uvesti bar jedna godina studija racionalne filozofije nakon svršenih osam gimnazijskih razreda. U ovoj godini da bi se imali preći svi filozofski uobičajeni traktati. Iznio sam u toj raspravi razloge za to mišljenje, koji su oslonjeni na tumačenje zakonskih tekstova, naročito kanona 1365 § 1 C. Z.

Na ovu raspravu osvrnuo se »Katolički Tjednik« u br. 5 od 2. veljače 1936. Pisac u Katoličkom Tjedniku pobija moje gore spomenuto mišljenje o jednoj godini filozofskog kursa pozivom na otpis sv. Kongregacije Studija i Univerziteta od 7. srpnja 1928., upravljen na sarajevskog Nadbiskupa. Na taj prigovor pisca u »Katoličkom Tjedniku« nisam smatrao potrebnim da se osvrćem tim manje, što se dotični pisac nije osvrnuo na moje iznesene razloge, ma da je znao, da sam ja spomenuto mišljenje slijedio i ako mi je bio poznat navedeni otpis sv. Kongregacije.

Na isto mišljenje se nedavno osvrnuo prof. A. Živković u Bogoslovskoj Smotri XXIV (1936), str. 122 i sl. Tim povodom smatram potrebnim da dadnem objašnjenje i odgovor na prigovore iznesene protiv moga tumačenja.

I. — Priznati valja dobronamjernost pisca »Katoličkog Tjednika«, i ako mu je »malo začudno stanovište pisca u pitanju shvaćanja can. 1365. § 1«. No ako se dobro pregledaju moji razlozi, koje sam iznio, nije moje stanovište ni malo začudno, tim manje, što sam ja kod toga stanovišta ostao i ako sam poznavao spomenuti otpis Kongregacije. Lako se onda može misliti da postoje drugi razlozi, koji su me silili, da ostanem kod svog stanovišta. Objelodanjeni naime otpis ne daje dovoljno elemenata, iz kojih bi

se mogla zaključiti nužnost izvoda, kojeg pravi pisac »Katoličkog Tjednika«. Moja rasprava je imala za predmet propise općeg crkvenog prava obzirom na filozofski kurs, imajući osim toga u vidu naročito redovničke škole. Pa kad sam na temelju analize kanona 1365 u vezi sa starijim vrelima našao, po mom uvjerenju, siguran smisao dotične zakonske norme, nisam mogao od toga odstupati radi pojedinačnog otpisa Kongregacije Studija, pogotovo kad nisam znao, kako je postavljen upit Kongregaciji, od čega ovisi i sam odgovor Kongregacije i smisao toga odgovora. Kanon 17 § 3 kaže izričito: »Data autem (t. j. interpretatio authentica legis ecclesiasticae) per modum sententiae iudicialis aut rescripti in re peculiari, vim legis non habet et ligat tantum personas atque afficit res pro quibus data est«.

Dakle otpis sam ne sadržaje po sebi općenitog tumačenja crkvenog zakona. Dopustivši da je spomenuti otpis samo formalno partikularni, a sadržajno općeniti, i uzevši u obzir, da on nije od same vlasti, koja ga je izdala u određenoj formi proglašen, on ima samo partikularnu vrijednost, a nikako općenitu za tumačenje kanona. On vrijedi za osobe kojima je dan i u stvarima za koje je izdan. A njegov smisao valja tumačiti u vezi sa postavljenim pitanjem. U mojoj raspravi je tražen smisao općenitog zakona, koji vrijedi za taj predmet, pa je prema tome jasno, zašto nisam uzeo u obzir taj otpis. Nadodati mi je i to, da sam ja u mojoj raspravi imao naročito pred očima redovničke škole, kako je to jasno izraženo, nad kojima je po C. Z. nadležna Kongregacija Redovnika, a ne Kongregacija Studija i Univerziteta (osim ukoliko bi iste imale pravo podjeljivati crkvene akademske stepene), pa sam tim više mogao u rečenom tumačenju mimoći dotični otpis.

II. — Što se tiče prigovora prof. Dra Živkovića i njegovih dokaza iznesenih protiv onih, koje sam ja iznio za moju tvrdnju, konstatiram da su oni mal ne svi praeter rem: pobijaju što ja nisam tvrdio, a dokazuju što ja nisam nijekao. Evo kako:

a) Gosp. prof. Živković vidi u mojoj raspravi dokaze, na koje ja nisam oslonio moje izvode i zaključke, kojih ja uopće nisam ni spomenuo. On vidi mišljenje, da bi »obzirom na naš gimnazijski program, gdje se također uči filozofija, bilo dosta, da se u bogosloviji nadopuni taj gimnazijski studij tako da se svrši čitav filozofski kurs, kako ga traži Crkva?..«. Dakle kao da bi se moji zaključci o jednogodišnjem filozofskom kurzu racionalne filozofije osnivali na tom, što se kod nas u gimnazijama uči nešto filozofije (filoz. pro-pedeutika, logika i psihologija). Tome mišljenju on daje izraza još na dva, odnosno tri mjesta u svom osvrtnu. On piše: »Nastaje pitanje: je li ono znanje filozofije, što ga daci iz gimnazije ili realne gimnazije ponesu (u pretpostavci, da uče logiku i psihologiju, kako je to bilo nekada!) dostatno, da im se u jednoj godini akademskoj može predavati s uspjehom sve ono, što se traži za »kurs skolastičke

filozofije?«. Zatim dalje: »Ali za racionalnu filozofiju smatramo, da nije dosta jedna godina dana, sve kad bi se u današnjim srednjim školama i predavala logika i psihologija onako, kako smo je mi nekada imali«. Pa opet na drugom mjestu: »A i s čisto formalnog je gledišta nemoguće u jednoj godini provesti propis crkvene vlasti, pošto ona našim gimnazijskim filozofskim naucima ne priznaje karakter nauke skolastičke filozofije. Punim ga pravom ne priznaje, jer to taj studij filozofije uistinu i nije«. — Ja nigdje nisam ustvrdio, da je po strogom zakonu nužna jedna godina racionalne filozofije zato, što bi se studiju filozofije u spomenutom smislu, kako se predaje u gimnazijama, priznala vrijednost i karakter nauke skolastičke filozofije, pa se nikako moj zaključak o tome ne odnosi na neko nadopunjavanje gimnazijskog studija u teologiji. Moji izvodi o obvezi jedne godine kurza racionalne filozofije ne proizlaze nikako iz činjenice, da se kod nas u 7 i 8 razredu gimnazije uči nešto filozofije (logika i psihologija). Jer po mojim tvrdnjama nikako ne izlazi, da bi logika i psihologija ispale iz kurza racionalne filozofije, kako to misli gosp. Živković tumačeći moje mišljenje, nego naprotiv »u toj godini imala bi da se pređe cjelokupna skolastička filozofija t. j. svi traktati uobičajeni te povijest filozofije« (str. 13). Čini se, da Dr. Živković nije dovoljno advertirao na moje tvrdnje.

b) Na moju argumentaciju de stricta lege cogente donosi prof. Živković svoje protudokaze: da za naše prilike mišljenje o jednogodišnjem fil. kurzu nije dovoljno utvrđeno, jer da u jednoj godini nije moguće s uspjehom svršiti kriteriologiju, kozmologiju, etiku, teodiceju, ontologiju i povijest filozofije. — Ta argumentacija, ukoliko je uperena protiv moga mišljenja također je praeter rem. Moja rasprava nije se bavila tim, da li je prema našim prilikama, potrebama itd. dovoljna jedna godina fil. kurza, da se dostatno pređe fil. materijal, nego jedino tim, koliko se godina najmanje po crkvenom zakonu mora uvesti racionalne filozofije, da se zadovolji zakonskom propisu. To su dvije posve različite stvari. A da li je jedna godina kod nas, uzevši u obzir prilike i potrebe, dovoljna, u to pitanje ja uopće nisam ulazio. I to je jasno svakom tko i samo površno pročitao moju raspravu o toj stvari. Ja sam naprotiv naglasio, da crkveni zakoni traže minimum, koji se u svakom slučaju mora uvesti. I izričito sam napisao: »Na nadležne crkvene poglavare spada suditi, da li se tim ujedno zadovoljava potrebama, koje nameću specijalne okolnosti, pa da prema tome uvedu studij sa dužjim trajanjem, odnosno da nastavni program prošire prema danim potrebama« (str. 14).

Posve ću lako usvojiti mišljenje, da je potreban dvogodišnji kurz racionalne filozofije, uzevši u obzir okolnosti duhovne pastve, protuvjerske propagande, vodenje društava itd. itd. Ali je posve drugo pitanje, da li postojeći opći lex cogens traži u svakom slučaju dvogodišnji kurz *same racionalne filozofije*.

Kad gosp. dr. Živković kaže, da smatra za »afines disciplinas«, filozofiji srodne nauke, dovoljnom onu naobrazbu, kakovu kod nas primaju srednjoškolci, ja pitam, da li bi se zadovoljilo općem crkvenom zakonu, kad bi se mjesto našeg 7 i 8 gimn. razreda, kroz dvije godine učile one srodne nauke zajedno s racionalnom filozofijom. Jamačno prof. Živković ne može zaniijekati, da se na taj način ne bi zadovoljilo crkvenom zakonu obzirom na fil. kurz, jer kanon 1365 § 1 traži dvije godine za studij racionalne filozofije zajedno sa srodnim naukama »In philosophiam rationalem cum affinis disciplinis alumni per integrum saltem biennium incumbant«. Ne traži dakle zakon dvije godine za samu racionalnu filozofiju bez srodnih nauka. A srodne nauke svojim opsegom iznose barem toliko, koliko sama racionalna filozofija. Bi li u takovom filozofskom kurzu od dvije godine bilo moguće preći sve filozofske traktate zajedno sa srodnim naukama? Ako se tvrdi, da to nije nikako moguće, onda se desljedno mora tvrditi, da je spomenuti crkveni zakon besmislen. Zakon pretpostavlja dakle da je to moguće. Ako je pak to moguće u dvije godine zajedno sa srodnim naukama, jamačno je moguće u jednoj godini bez srodnih discipline, ako se one naime svrše prije.

U ovom dakle stoji cijelo pitanje i tumačenje kanona 1365. On traži za racionalnu filozofiju zajedno sa srodnim naukama dvije godine studija. Je li onda ispravan zaključak, da, ako se u nekim slučajevima radi bilo kojih velikih razloga, svrše srodne nauke u jednoj godini (ili u dvije, svejedno je) bez racionalne filozofije, da je onda za racionalnu filozofiju de lege cogente nužna jedna, a ne dvije godine.

Pa kad se, dato non consesso, ne bi u dvije godine mogla dovoljno obraditi racionalna filozofija zajedno sa srodnim naukama, odnosno sama racionalna filozofija bez srodnih nauka u jednoj godini, zar u tome može biti dokaz, da se dotični crkveni zakon ima drukčije razumjeti, protiv samog njegovog jasnog teksta. Može li se na pr. zaključiti, da crkveni zakon (kan. 1365 § 6) traži tri godine studija srodnih disciplina zajedno sa racionalnom filozofijom zato što se po predpostavci taj materijal ne bi mogao dovoljno obraditi u dvije godine. Bez sumnje bi takovo tumačenje bilo oprečno pravilima o tumačenju crkvenih zakona, kako ih postavlja kanon 18.

A što se tiče moga »predloga«, da bi se u kurzu racionalne filozofije moglo predavati: hebrejski jezik ili drugi istočni jezici, apologetika, početak crkvene historije itd. treba to shvatiti u onom kontekstu, kakav je u mojoj raspravi, gdje je rečeno u kojem bi se opsegu i radi kojih razloga moglo dozvoliti predavanje dotičnih struka. Tu se naime veli: »Iz metodičko-pedagoških razloga moglo bi se u ovoj godini predavati: hebrejski jezik ili drugi istočni jezici, apologetika (de vera religione), početak crkvene historije, povijest crkvene umjetnosti, metodologija itd., ali s ovim drugim discipli-

rama ne bi se smjelo pregomilavati, jer bi to bilo na štetu studija filozofije« (str. 13). Mislim da ovom ne treba nikakva komentara za onoga, tko hoće pravo da shvati.

Pa da me tko krivo ne razumije, ja ponovno naglasujem, da ja nikako nisam protivnik dvogodišnjem kurzu racionalne filozofije. Naprotiv sam za to. I smatram vrlo podesnim i korisnim, a da ne rekнем potrebnim, da je barem na fakultetu u Zagrebu uveden dvogodišnji kurz. Pitanje, kojim sam se ja bavio u svojoj raspravi je samo to, da li opći crkveni zakon (bogoslavski fakultet u Zagrebu ne dolazi u obzir, jer je tu nadležna crkvena vlast naročito stvar uredila) nužno traži za samu racionalnu filozofiju dvije godine, ako se prije toga svrše srodne nauke.

Gosp. prof. Živković na koncu naročito podcrtava, da »nam je poznato i to vrlo dobro, da nadležni faktori nikad nisu pristali na pokušaj, kakav u svojoj citiranoj raspravi zagovara dr. Jeličić«. — Ne znam, što bi imala značiti ova rečenica. Ali ako bi ona imala da znači, kao da sam ja htio namjerno učiniti nekakav »pokušaj«, koji ne bi bio u skladu s voljom nadležnih faktora, donijeti jedno neispravno tumačenje zakona (kojega bitna snaga stoji u volji zakonodavca), mogu izjaviti, da ni dr. Živković niti itko drugi nemaju nikakva razloga posumnjati u moju spremnost i dobru volju primiti, braniti i založiti se za svaku odredbu, koju bi nadležni faktori izdali. A moja struka je ispitivati volju nadležnih faktora očitovanu u zakonima, jer od te svaki zakon dobiva svoju snagu. I cijela moja spomenuta rasprava imala je svrhu upravo tu da ispita, što su u dotičnim pitanjima nadležni faktori odredili. Njihova volja je izražena u zakonima i dekretima. Kad bi to, kao što gosp. Živković tvrdi bilo tako »poznato i to vrlo dobro poznato«, suvišno bi bilo svako raspravljanje u tom predmetu. Dosta bi bilo donijeti sve te mjerodavne odluke i tumačenja nadležnih faktora, iz kojih bi se moglo vidjeti, da nadležni faktori tako shvaćaju kanon 1365 § 1, i stvar bi bila svršena — i za mene i za Dra Živkovića. Gosp. Živković se zadovoljava jednostavnom tvrdnjom, da mu je to vrlo dobro poznato, pa svršena stvar. A iz čega? Mene takova jednostavna tvrdnja ne može uvjeriti, da se kanon 1365 § 1 ima tako shvatiti. Meni je dapače i to dobro poznato, da Kongregacija radi na uvođenju šestgodišnjeg gimnazijskog kurza za redovnike u Italiji (dakle jedna godina više nego postoji prema državnom programu) i trogodišnjeg filozofskog kurza kao absolutno obligatnog, pa me ipak ni to ne može uvjeriti, da se opći propis kanona 1365 § 1 ima razumjeti onako, kako to dr. Živković hoće.

Smatram, da sam tim stvar dovoljno objasnio i moje mišljenje izložio. Uostalom ću se rado prikloniti jačim protivnim dokazima, ako se oni donesu, a da i ne ističem pripravnost prihvatiti svako rješenje i tumačenje, kojega bi eventualno dala nadležna crkvena vlast.

Dr. Fra Vitomir Jeličić.